

## 1. Àrea d'identificació

### 1.1 Codi de referència

FP JFBA (2018)

### 1.2 Nivell de descripció

Fons

### 1.3 Títol

Fons Joan Baixas - La Claca

### 1.4 Data/dates

Dates de creació: 1966-2013

Predomina: 1978-1987

### 1.5 Volum i suport

**Ingrés 1 (1989):** 30 caixes.

Molta documentació administrativa i fotocòpies

**Ingrés 2 (2018):** 60 caixes.

**Pre-tractament:** El fons arriba relativament ordenat, en caixes de cartró retolades i fundes de plàstic de documents en teoria prèviament organitzats, tot i que en moltes ocasions es tractava d'identificacions errònies.

**Tipologies predominants al fons:**

Correspondència; Programes de mà; Documentació sobre espectacles; Premsa

**Post-tractament arxivístic:**

S'ha configurat un quadre de classificació específic per la idiosincràsia del fons documental, ja que recupera la vida artística de Joan Baixas en conjunt amb el grup La Claca i en solitari. La distribució té en compte la importància de la companyia com a tal i les diferents vessants artístiques d'en Joan Baixas com a individu.

Quantitat de caixes d'arxiu al final del tractament: 57 caixes d'arxiu, 81 cartells a ED, 19 esbossos escenogràfics, i 6 titelles.

**Especificacions de format, tècniques, sobre les capsas, o observacions:**

Els vídeos de la col·lecció es trobaven en formats obsolets, de manera que s'han convertit a formats actuals i estan disponibles a l'AAAEC.

## 2. Àrea de context

---

### 2.1 Nom del/s productor/s

**Joan Baixas; Teresa Calafell; Roser Vilà; La Claca (Putxinel·lis Claca, Teatre de la Claca)**

### 2.2 Història dels productors /organisme

**La Claca, o Putxinel·lis Claca o Teatre de La Claca**, 1968-1989, va ser un destacat grup de teatre independent, en català i compromès políticament, dels que van sorgir a Catalunya als anys 70 del segle XX. La companyia teatral va ser creada pels artistes polifacètics **Teresa Calafell** i **Joan Baixas** l'octubre de 1967, oficialment l'agost de 1968, amb la intenció de seguir, en certa mesura, la tradició titellaire catalana. Junts van desenvolupar el teatre de titelles com un espai de creació on conjugar els seus diferents interessos artístics: les arts plàstiques, la poesia i el mim.

La Claca va esdevenir el grup més emblemàtic de l'anomenat Moviment de Titellaires Independents dels anys setanta. Va néixer com a companyia de titelles i ninots, continuadora de la tradició, però innovant-la amb l'ús de noves tècniques i materials. Va començar a partir de breus representacions de contes, rondalles i cançons populars, principalment dirigides al públic infantil, i va evolucionar poc a poc cap a noves tècniques i públics, representacions cada vegada de caràcter més pròpiament teatral. L'any 1978 va presentar la seva obra més coneguda, *Mori el Merma*, en col·laboració amb l'artista plàstic surrealista Joan Miró, sota el nom ja de Teatre de La Claca.

Considerada una de les companyies teatrals d'Espanya amb més prestigi internacional, La Claca va ser convidada a més de setanta festivals arreu del món i va actuar en espais com el Gran Teatre del Liceu, el Riverside Studios de Londres, el Centre Pompidou de París, la Sydney Opera House o el Lincoln Center de Nova York. La Claca va actuar als cinc continents, en més de vint països, en molts dels quals en més d'una ocasió. Ha col·laborat amb gran nombre de destacats artistes de diferents disciplines com Tàpies, Mariscal, Chillida, Saura, Matta, etc.

Algunes de les seves obres més conegudes són: *Calaix de sastre*, *El conte de les aigües*, *En Pere sense por*, *Mori el Merma*, *La flor romanial*, *Antologia*, *Peixos abissals*, *Les aventures d'Hèrcules a l'Atlàntida* o *Laberint*.

La companyia es va dissoldre l'any 1989, després de vint anys d'actuacions, tot i que Joan Baixas ha mantingut viu el seu esperit a través de la investigació permanent del teatre visual experimental.

**Joan Francesc Baixas i Arias** (Barcelona, 4 de novembre de 1946) és un pintor, director d'escena i titellaire reconegut a tot el món gràcies especialment a la seva tasca amb la companyia La Claca, que va cofundar l'agost de 1968, i a la realització d'espectacles i performances d'intens contingut visual, basats en la pintura en directe, l'animació d'objectes i la projecció d'imatges, que expliquen petites històries contemporànies.

Joan Baixas és descendent directe de pintors i viatgers. El seu pare, Josep Maria Baixas, era el director de l'Acadèmia Baixas de dibuix i pintura, una de les més prestigioses de Barcelona; mentre la seva mare organitzava un petit negoci familiar d'artesanía.

L'interès de Joan Baixas per les arts escèniques prové també d'infantesa, a partir del seu internament amb dotze anys, quan exercia d'alumne lector en els àpats. A través de la lectura a viva veu va descobrir el poder de la paraula. Durant dos anys, va ser lector a les hores de dinar i sopar, a les misses i les celebracions. Llegia i escrivia poesia.

L'any 1966 va crear l'Equip d'Expressió Claca, amb una dotzena d'artistes joves. El seu treball va créixer en l'entorn hostil de la dictadura franquista i se suma al moviment de resistència cultural i democràtica. A partir de la seva trobada amb l'artista **Teresa Calafell** l'any 1967, ambdós van dedicar-se de manera professional a la titella. Junts van desenvolupar el teatre de titelles com un espai de creació on conjugar els seus diferents interessos artístics: les arts plàstiques, la poesia i el mim. L'octubre de 1967 - professionalment, l'agost de 1968 - van fundar conjuntament els **Putxinel·lis Claca**, que Joan Baixas va dirigir fins a 1989, quan es va dissoldre temporalment.

Fascinat per l'antropologia, Joan Baixas va descobrir les màscares, els titelles i altres formes tradicionals del teatre de la imatge i va viatjar per conèixer algunes de les tradicions de màscares i titelles encara vives (Sicília, Indonèsia, Brasil) i els mestres contemporanis (Yves Joly, Peter Schumann, Jerzy Grotowski, Michael Meschke).

L'any 1975, Putxinel·lis Claca es va convertir en un col·lectiu de dotze persones amb el nom de **Teatre de La Claca**. Durant aquest període d'activitat, la companyia va dur a terme diverses col·laboracions amb artistes de renom com *Mori el Merma*, amb el pintor Joan Miró, *Peixos abissals* amb Antonio Saura, Antoni Tàpies i Eduardo Chillida, *Laberint* amb Roberto Matta i altres projectes amb artistes com Viladecans o Mariscal.

A partir de la clausura temporal el 1989 de La Claca, Joan Baixas es dedicà a la seva obra personal pictòrica, literària i teatral, i va exposar a Palo Alto de Barcelona, The Gallery de Londres i Atopia de Nova York. En creació teatral van destacar les seves col·laboracions amb la músic Paca Rodrigo, amb la qual va configurar entre altres *Arbre tremolant* (1992) i *Terra prenyada* (1996); i peces d'estil cada vegada més performatiu com la seva col·laboració a Sarajevo amb Pallassos sense fronteres l'any 1985, la performance *Mapamundi*, desenvolupada entre 1997 i 2015, *La música pintada* de 1999, o l'homenatge al pintor i amic Antonio Saura del 2000 *Adiós siglo XX, Antonio*.

Durant tots aquests anys va formar part a més de la creació i/o direcció d'espectacles d'altres artistes o companyies, una pràctica que ja havia iniciat quan era director de La Claca (per exemple, improvisacions amb Albert Vidal, *La Odissea* amb Els Joglars per a TVE o la renovació de la companyia Circus Oz de Melbourne). Alguns exemples són l'obra *Ububabel* amb la companyia Taun Taun Teatroa, la direcció artística de quatre vídeos del disc *No solo de rumba vive el hombre* d'Albert Pla, l'espectacle *Le champignon* per al Théâtre de l'Arc en Terre de Marsella, la coreografia de *Mister Bah!* amb Cesc Gelabert, la vídeo-coreografia *Carícies* d'Àngels Margarit o la direcció escènica de l'espectacle automatitzat de robots i vídeos *Colors*, de Javier Mariscal (Itàlia).

A més, va realitzar algunes experiències en televisió, publicitat i moda (col·laboració en diverses desfilades de Toni Miró) i va actuar per exemple en les pel·lícules de Frederic Amat *Viaje a la Luna* de Federico García Lorca i *Memorias de tortuga* de Juan Goytisolo, en la performance *Homenatge del FAD a Joan Miró i J. V. Foix* i altres representacions al Mercat de les Flors o a la Fundació Joan Miró.

L'artista també va dissenyar, organitzar i fins i tot dirigir grans esdeveniments com *La Marcha por la cultura y la creación* de la SGAE (Madrid, 1999), *El Viatge pels sentits* per a la inauguració del Mardaval Spa & Resort Hotel (Mallorca, 2002) o *Colores de otoño*, una instal·lació de jocs, espectacles i tallers a Saragossa per les Festes del Pilar de 2013 a 2015.

En diferents etapes de la seva vida, Joan Baixas ha estat també professor, investigador i gestor a l'Institut del Teatre. Sota la direcció d'Hermann Bonnin, va fundar el 1971 el Departament de Titelles i Marionetes i el Festival Internacional de Teatre Visual i de Titelles de Barcelona i del qual va ser el director artístic en diverses edicions, entre les quals el 25è aniversari del festival l'any 1998. En els dos anys que va ser cap de departament va promoure activament la recuperació i exhibició del llegat artístic de titellaires de les generacions anteriors. De 1989 a 2012 va ser professor de l'Institut, on presentà diversos espectacles amb els alumnes. Durant el curs 2001-02 va ser director de l'Escola Superior d'Art Dramàtic.

Joan Baixas ha exercit la docència també en altres centres bé de manera puntual, amb workshops i masterclasses de València a Brasil, o també de manera assídua. Va impartir cursos de dramàtúrgia de la imatge en diverses escoles europees; durant set anys va dirigir un taller de dramàtúrgia del teatre visual amb els alumnes de l'especialitat de teatre europeu de Rose Bruford College de Londres; i va col·laborar en el Màster d'Arquitectura Efímera de l'Escola d'Arquitectura de la UPC. A més, al llarg de la seva vida professional ha col·laborat també en exposicions, conferències i mitjans de comunicació.

El 2004 va signar amb èxit el macroespectacle *Fantòtems* per al Forùm de les Cultures del Món de Barcelona; el 2009 va estrenar *Zoé, innocència criminal*; el 2014 va preestrenar la conferència-espectacle *Oh, la la! la marionette!* a Matanzas (Cuba), estrenada definitivament el 2016 juntament amb la instal·lació *Maniombra-marisombra*. Altres obres d'aquest període són *Diablo* (2017) o *Zraniony Jelen –Ciervo vulnerado–* (2018) al Teatr Lalek Aktori d'Opole (Polònia) o *Baboia!* (2018).

### 2.3 Història arxivística

El fons neix de la voluntat arxivística de Joan Baixas envers tota aquella documentació generada al voltant de la seva creació artística. Es tracta de l'acumulació d'informació de les activitats professionals de La Claca com a companyia primer i de Joan Baixas individualment després. En la dissolució de la companyia, Joan Baixas va quedar-se el material documental que, en un cert moment, va ser semiclassificat per una persona propera a la companyia, no professional. Joan Baixas va fer donació voluntària del fons al MAE per a la seva correcta classificació i conservació.

### 2.4 Dades sobre l'ingrés

Persona transmissora: Joan Baixas

Fórmula jurídica d'ingrés: Donació

### 3. Àrea de contingut i estructura

---

#### 3.1 Abast i contingut

El fons recull la documentació artística, econòmica, legal i logística al voltant del funcionament de la companyia La Claca, els seus espectacles i l'activitat individual artística i docent de Joan Baixas. Per exemple, correspondència, contractes, cobraments, etc. A més, hi trobem guions, anotacions i esbossos manuscrits, programes de mà, cartells, fotografies, etc. En general, es un recull complert de la documentació generada al voltant de l'activitat creativa de Joan Baixas i la companyia La Claca.

#### 3.2 Informació sobre avaluació, tria

Es desestimen els duplicats d'acord amb la Política de Desenvolupament de les Col·leccions del MAE. En Joan Baixas revisa tots els duplicats i elements desestimats abans de la seva eliminació.

#### 3.3 Incrementos

Es preveuen

#### 3.4 Sistema d'organització

Quadre de classificació dels fons personals adaptat

### 4. Àrea de condicions d'ús i accés

---

#### 4.1 Condicions d'accés

Normativa del fons de reserva

#### 4.2 Condicions de reproducció

Autoritzada si hi ha finalitat no lucrativa, bé docent o investigadora.

#### 4.3 Llengües i escriptures dels documents

Català, Castellà, Anglès, Francès (Principalment)  
Italià, Suec, Finès, Neerlandès, Hebreu

#### 4.4 Característiques físiques i requeriments tècnics

Els documents es troben en bon estat de conservació. El fons està configurat principalment per documents en format paper, manuscrit, mecanoscrit o imprès, que presenten en alguns casos petites pèrdues o marques de doblec. El fons conté també cartells, en bon estat, fotografies, contactes en la seva majoria, i esbossos escenogràfics en petit i mitjà format. El material audiovisual i digital ha estat transformat a formats actuals i per tant no presenta cap requeriment tècnic específic per a la seva consulta.

## 5. Àrea de documentació relacionada

---

### 5.1 Existència i localització dels originals

Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques  
Pça. Margarida Xirgu, s/n. 08004 - Barcelona

### 5.2 Documentació relacionada

[Documents Escena Digital](#)  
[Documents Biblioescènic](#)  
[Documents Hemeroteca](#)

### 5.3 Bibliografia

Publicacions sobre el fons o a partir de l'estudi del fons

## 6. Àrea de notes

---

### 6.1 Notes

|  |
|--|
|  |
|--|

## 7. Àrea de control de la descripció

---

### 7.1 Autoria i data/es

Laura Ars Ricart, juliol 2019

### 7.2 Fonts

La pròpia unitat de descripció.

Entrevistes amb el propi creador, Joan Baixas.

Bibliografia consultada per a descriure el fons:

Baixas, J. (2018). *Desordre general. Joan Baixas en el 50 aniversari del Teatre de La Claca*.

Barcelona: Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona.

Baixas, J. (n.d.). *Joan Baixas*. [en línia]. Consultat des de: <https://www.joanbaixas.org/>

Baixas, J. (2016). *La nave de los locos: pecios y vestigios de la expedición al país de Narragónia* [Catàleg d'exposició]. Tolosa: Topic.

DD.AA. (2015). *La Claca – Teatro Independiente*. [en línia]. Consultat des de: <http://teatro-independiente.mcu.es/grupos/la-claca.php>

Martín, J. A. (1998). *El teatro de titelles a Catalunya: aproximació i diccionari històric*.

Barcelona: Publicacions Abadía Montserrat.

### 7.3 Regles i convencions

[Nodac](#)

### 7.4 Paraules clau

Joan Baixas; Teresa Calafell; Titelles; Teatre d'objecte; Teatre Independent; Putxinel·lis; La Claca; Putxinel·lis Claca; Teatre de la Claca; Mori el Merma; director escènic; director artístic autor escènic; titellaire; actor; pintor; creació d'objecte; Institut del Teatre; Departament de Titelles i Marionetes;